

Mieczysław Guzewicz

Doradca Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Troska Państwa o polską rodzinę

1. Krótki rys historyczny

Polityka społeczna stała się jedną z najważniejszych sfer działania władzy publicznej jeszcze przed odzyskaniem niepodległości. Już 3 stycznia 1918 roku Rada Regencyjna powołała Ministra Opieki Społecznej i Ochrony Pracy, którego zadaniem były sprawy dobroczynności publicznej, opieka nad ofiarami wojny, a także sprawy stosunków pracowniczych. Wkrótce przygotowano akty prawne regulujące ochronę pracowników i wprowadzające ubezpieczenia. Do sukcesów odradzającego się państwa należały regulacje dotyczące narodowej polityki społecznej. Zostały one wprowadzone dekretemi, które wdrażały m.in. ośmiogodzinny czas pracy oraz określały warunki eksmisji bezrobotnych. W okresie dwudziestolecia międzywojennego Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej przygotowało i uruchomiło wiele wytycznych w zakresie polskiej polityki społecznej, przygotowując dogodny grunt do działań w tym zakresie po 1989 roku.

W 2015 roku rząd Beaty Szydło, na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 3 grudnia tegoż roku, wprowadził zmianę nazwy resortu i powołał Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

2. Polityka rodzinna rządu

Dla obecnego rządu polityka rodzinna stała się jedną z głównych płaszczyzn zaangażowania. Rozpoczęto intensywne działania mające na celu wsparcie finansowe rodzin, a także w zakresie usług dla rodzin, rynku pracy oraz wartości i edukacji.

Fundamentem realizowanych działań jest oparcie polityki rodzinnej na wartościach. Wskazuje się na cztery kotwice aksjologiczne:

- Podmiotowość** – rodzina jest podmiotem, a nie przedmiotem polityki,
- Godność** – rodzina, podobnie jak jednostka, ma przypisaną sobie – *ex definitione* – godność, z samej racji istnienia należy jej się szacunek i wsparcie,
- Wolność** – władza nie chce paternalizmu (urzędnik/państwo wie lepiej, co jest dobre dla rodziny), chce dawać wybór rodzinie,
- Wartość** – najcenniejszy „zasób”, jakim dysponuje państwo, jest człowiek funkcjonujący w rodzinie.

W odróżnieniu od spojrzenia reprezentowanego i realizowanego w minioniej epoce (do roku 1989), obecny rząd, porządkując wektory swoich działań, ustawia rodzinę na jej najwłaściwszym miejscu. Oznacza to, że fundamentem i podmiotem polityki jest rodzina, z której tworzy się wspólnota narodowa, a na końcu stawia się służebne wobec niej państwo. Ten aksjologiczny porządek jest niezwykle ważny. Często, zwłaszcza w systemach totalitarnych, wektory te przebiegają/przebiegały odwrotnie: państwo było najważniejsze, a jednostki i rodziny były podejrzone, na cenzurowanym.

3. Wsparcie finansowe rodziny

Analizę tego składnika polityki rodzinnej państwa należy zacząć od wskazania znaczącego wzrostu odsetka wydatków z budżetu centralnego na politykę rodzinną w PKB: w roku 2011 – 1,3%; w roku 2017 – 3,11% (m.in. po wprowadzeniu programu „Rodzina 500+”). W 2015 roku wskaźnik ten wynosił 1,75%; w 2016 już 2,85%.

Wydatki na systemy wspierania rodzin z dziećmi na utrzymaniu w 2017 roku wyniosły w sumie 36,6 mld zł:

- Świadczenie wychowawcze – **24 mld zł**

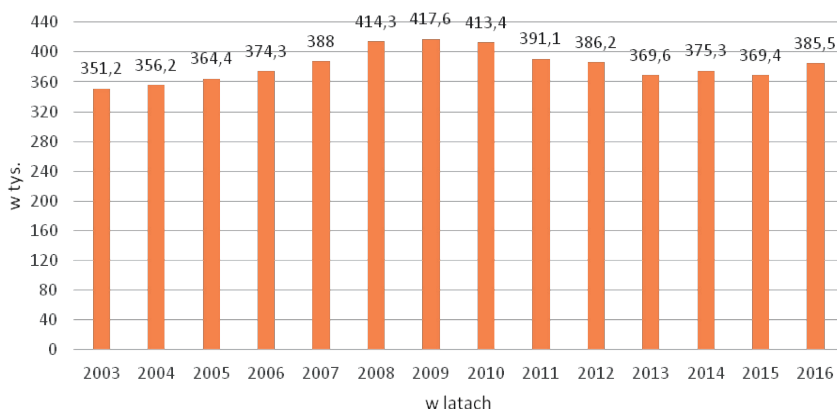
Troska Państwa o polską rodzinę

- Świadczenia rodzinne – **11 mld zł**
- Fundusz alimentacyjny – **1,4 mld zł**
- Karta Dużej Rodziny – **20 mln zł**
- System opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 – **151 mln zł.**

Najważniejszą częścią wsparcia finansowego w przedziale świadczeń wychowawczych był wprowadzony w 2016 roku program „Rodzina 500+”. Stanowi on wsparcie finansowe (w kwocie 500 zł) niezależnie od dochodu na drugie i kolejne dziecko do ukończenia przez nie 18. roku życia. W przypadku rodzin z dochodem poniżej 800 zł netto na osobę (lub 1200 zł netto w przypadku wychowania w rodzinie dziecka niepełnosprawnego) wsparcie można otrzymać także na pierwsze dziecko. Wsparcie to otrzymują również dzieci w pieczy zastępczej. Dodatek ten przysługuje na każde dziecko niezależnie od dochodu, do 18. roku życia.

W 2016 roku ze świadczenia tego skorzystało 2,6 mln rodzin. 58% stanowiły rodziny z dwójką dzieci. Łączna ilość dzieci uprawnionych do świadczenia w 2016 roku wynosiła 3,6 mln (dane z lipca), w 2017 – 4 mln (dane z września).

Zdobycie funduszy na znaczące wydatki na świadczenia wychowawcze, głównie program „Rodzina 500+”, stało się pilną koniecznością i jednym z najważniejszych zadań obecnego rządu. Program miał na celu przede wszystkim podniesienie urodzin dzieci, ale także zmniejszenie ubóstwa oraz inwestycję w kapitał ludzki. Od 1989 roku odnotowuje się w Polsce stały trend spadkowy, z małym wzrostem w latach 2008–2010. Szczegółowe dane zawiera poniższa tabela:

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 roku odnotowano 272 tysiące urodzeń. Można więc przypuszczać, w oparciu o dostrzegalny przyrost, że w całym roku 2017 przekroczona zostanie granica 400 tysięcy urodzin. Jest to niezwykle ważny czynnik, ponieważ obserwowana tendencja spadkowa prowadzi do niepokojących szacunków. Do roku 2050 przewiduje się spadek liczby mieszkańców naszej ojczyzny o 4,5 mln. Powoduje to starzenie się społeczeństwa: w ostatnich latach w Polsce na około 1 000 dzieci do 14. roku życia przypadało 1 055 osób starszych powyżej 65 lat. W 2035 roku przewiduje się 1 966 starszych osób, a w 2050 – 2 693 osoby. Zjawisko starzenia się społeczeństwa prowadzi do zahamowania konkurencyjności gospodarki oraz zwiększenia wydatków w obszarach zabezpieczenia społecznego i ochrony zdrowia.

4. Zmniejszenie ubóstwa

Wsparcie finansowe rodzin, oprócz zachęty do podejmowania decyzji o powołaniu do życia kolejnego dziecka, znacząco przyczyniło się także do zmniejszenia ubóstwa. Po wprowadzeniu programu odnotowano:

- 11% spadek liczby rodzin objętych pomocą w formie zasiłku okresowego,
- 9% spadek liczby rodzin objętych pomocą w formie zasiłku celowego,
- 28% spadek liczby rodzin objętych pomocą w formie zasiłku celowego na zakup odzieży,
- 14,5% spadek liczby dzieci korzystających z pomocy w postaci dożywiania.

Według Eurostatu Polska znalazła się na 1. miejscu wśród państw Unii Europejskiej, w których najszybciej zmniejsza się ubóstwo (spadek z 30,5% w 2008 do 21,9% w 2016 r.).

W oparciu o informacje pozyskane z MOPS, GOPS i PCPR rodziny korzystające z „Programu 500+” otrzymane środki przeznaczały głównie na zakup odzieży i obuwia, wyjazdy wakacyjne, zakup książek, opłacenie dodatkowych zajęć edukacyjnych i sportowych, żywność, remonty mieszkań.

Troska Państwa o polską rodzinę

5. Usługi

Rząd wprowadził też program „Maluch+”. Jego celem jest wspieranie instytucji opieki nad dziećmi do lat trzech. W roku 2018 Ministerstwo przewiduje dofinansowanie opieki nad dziećmi od jednego roku do trzech lat w kwocie 450 mln zł. Opieka ta może być realizowana w formie dofinansowania do żłobków, klubów dziecięcych i opiekunów dziennych. O środki te mogą się ubiegać gminy, powiaty, osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, uczelnie, samorządy wojewódzkie. Dzięki wprowadzonym zmianom łatwiejsze staje się zakładanie oraz prowadzenie żłobków przy zachowaniu wysokich standardów opieki nad dziećmi.

Znacząco wzrasta także ilość dzieci uczęszczających nieodpłatnie do przedszkoli. W roku szkolnym 2015/2016 do przedszkoli uczęszczało 84,2% dzieci w wieku 3–5 lat.

Ważnym elementem usług realizowanych wobec rodzin jest Karta Dużej Rodziny.

- Obecnie jest **2,58 mln** posiadaczy,
- Liczba partnerów biorących udział w tym programie to **ok. 5, 5 tys.** w **ok. 14,9 tys. lokalizacji**,
- W 2017 roku akwizycję partnerów do KDR powierzono organizacji pozarządowej,
- Od 2018 roku funkcjonuje też **aplikacja mobilna KDR** na smartfony,
- Od 2019 roku KDR będzie ważna dla wszystkich rodziców z trójką dzieci.

6. Rynek pracy

Ważnym elementem wspierania rodzin jest zapewnienie możliwości dostarczania dochodów finansowych. W tym zakresie obecny rząd może się wykazać dostrzegalnymi sukcesami:

- Stopa bezrobocia w październiku 2017 roku zmalała do 6,6% (rekord po 1989 roku, stopa bezrobocia w 2016 roku wynosiła 8,3%),
- Odnotowano rekordową liczbę pracujących – 16,5 mln osób,
- Umowy czasowe są przekształcane w bezterminowe – 9,64 mln (II kw. 2017), 9,04 mln (II kw. 2015),

- Bezrobocie według badań BAEL i Eurostatu spadło poniżej 5% (5. miejsce w UE),
- Zanotowano rekordową liczbę ofert pracy,
- Przeznaczono duże pieniądze na aktywne formy wsparcia bezrobotnych – 5,7 mld w 2018 roku,
- Podniesiono płacę minimalną: z 1850 do 2000 zł (w 2018 roku kolejna podwyżka – do poziomu 2010 zł),
- Wprowadzono minimalną stawkę godzinową,
- Ograniczono nadużywanie umów cywilnoprawnych,
- Zlikwidowano tzw. syndrom pierwszej dniówki.

7. Przywrócenie wieku emerytalnego

Rząd, realizując swoje zapowiedzi z kampanii wyborczej, doprowadził do obniżenia wieku emerytalnego. Nie można mieć wątpliwości, że działania te znacząco przyczyniają się do wzmocnienia rodziny poprzez umożliwienie osobom starszym korzystania z zasłużonego odpoczynku, ale także wspierania młodszego pokolenia, m.in. opieki i wychowania. Szczegółowe działania w tym zakresie wyglądają następująco:

- Od 1 października 2017 roku wiek emerytalny wynosi 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn,
- Przejście na emeryturę należy do indywidualnej decyzji ubezpieczonego (w zależności od jego sytuacji zdrowotnej, rodzinnej czy zawodowej),
- Obowiązuje 4-letni okres ochronny dla wszystkich pracowników,
- Im dłuższa praca, tym wyższa emerytura (rocznie o 8%),
- Zauważa się, że wnioski o emeryturę składają głównie osoby nieaktywne zawodowo (65% zarejestrowanych wniosków),
- Prowadzona jest kampania „Godny wybór. Przywrócenie wieku emerytalnego”,
- Sprawnie wdraża się reformę w ZUS (600 doradców emerytalnych w oddziałach ZUS – porady dla 2 mln osób, wysyłka powiadomień do ubezpieczonych, działania promocyjno-informacyjne).

W płaszczyźnie zadań związanych z godziwym życiem osób długo pracujących podjęto inne ważne działania w postaci podniesienia minimalnej emerytury i świadczeń rentowych:

Troska Państwa o polską rodzinę

- Podwyższenie od 1 marca 2017 roku minimalnej emerytury, renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i renty rodzinnej o ponad 100 złotych (z 882,56 do 1000 zł),
- Obniżenie stażu pracy uprawniającego do minimalnej emerytury (20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn; wcześniej 22 lata dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn),
- Podniesienie wysokości renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy (z 676,75 do 750 zł) oraz renty socjalnej (z 741,35 do 840 zł),
- Skumulowane wyrównanie dla osób z rentami z tytułu niezdolności do pracy zamienionymi z urzędu na emeryturę (1,34 tys. zł – niezdolność całkowita, 759 zł – niezdolność częściowa),
- Jednorazowy dodatek (wyłacony w 2016 r.) w wysokości od 50 do 400 zł dla niektórych emerytów, rencistów i osób pobierających świadczenie przedemerytalne, zasiłki przedemerytalne, emerytury pomostowe albo nauczycielskie świadczenie kompensacyjne – jeśli te świadczenia nie przekroczyły 2000 zł brutto.

8. Polityka senioralna

Program wieloletni „Senior+” na lata 2015–2020 ma na celu zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym poprzez rozbudowę sieci Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”. W 2017 roku utworzono 35 nowych Dziennych Domów „Senior+” oraz 96 nowych Klubów „Senior+”, zapewniających 3 335 miejsc. Na realizację programu „Senior+” przeznaczono w tym roku 30 mln zł.

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (Program ASOS) ma za zadanie poprawę jakości i poziomu życia osób starszych. W 2017 roku łączna suma dofinansowania projektów w ramach tego programu wyniesie niemal 38 mln zł.

Działania z zakresu polityki senioralnej to także rozszerzenie katalogu uprawnień przysługujących działaczom opozycji i osobom represjonowanym oraz zwolnienie weteranów wojennych z opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej.

9. Wartości i edukacja

Polityka państwa w sferze wartości jest bardzo ważna. Potwierdza to najpierw fakt, że resort od grudnia 2015 roku jest Ministerstwem Rodziny. Podnosi to ważności, ustala właściwy porządek w polityce. Konieczne jest dostrzeżenie, że polityka rodzinna to nie polityka socjalna. Program „Rodzina 500+” jest systemem zaopatrzeniowym.

Dostrzegalna jest zależność, że więcej dzieci rodzi się w związkach. Konieczne więc staje się wspieranie małżeństw (likwidowanie zachęt do niezawierania związków). Nie można mieć wątpliwości, że małżeństwo z licznym potomstwem leży w interesie państwa. Związek małżeński zapewnia lepszą ochronę dzieci i samych małżonków.

Wiele rodzin potrzebuje fachowego wsparcia, dlatego ważna jest rola asystenta rodziny. W 2016 roku zatrudniono 3 905 asystentów rodziny (o 2,3% więcej niż w 2015 r.), w tym 2 913 (tj. 75%) na umowę o pracę. Budżet państwa corocznie dofinansowuje wynagrodzenie asystentów rodziny, którzy wspierają rodziny biologiczne, mają za zadanie doprowadzić do powrotu dzieci do tych rodzin i/lub zapobiegać utracie dzieci przez te rodziny.

Bardzo ważnym działaniem z zakresu wzmacniania wartości jest Narodowa Debata o Rodzinie. Pierwsza jej edycja odbyła się 27 września 2017 roku w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Socjalnej. Debata, której temat brzmiał: „Główne potrzeby polskiej rodziny”, zgromadziła ok. 170 osób. Wśród uczestników byli politycy, naukowcy, samorządowcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, duszpasterze, pracownicy GOPS, MOPS, PCPR oraz wiele innych osób zaangażowanych we wzmacnianie małżeństwa i rodziny, ukazujących ich wartość. Podobny zasięg i charakter miała druga Narodowa Debata o Rodzinie, która odbyła się 11 października 2018 r. Jej temat brzmiał: „Rodzina miejscem wychowania do wartości”.

Od zmiany na scenie politycznej upłynęło niewiele czasu, jednak ilość zadań podjętych przez Rząd Zjednoczonej Prawicy w zakresie polityki rodzinnej jest imponujący. Potwierdza to tezę często słyszaną w wypowiedziach polityków, że polska rodzina znajduje się w centrum uwagi obecnego rządu. Nie są to tylko słowa bez pokrycia. Z nadzieją można oczekiwać kolejnych działań i ich dobrych efektów.

Bibliografia

- Kokoszkiewicz A., *Opieka społeczna jako zadanie państwa. Studium teoretyczne*, Lublin 2015.
- Stulecie Polskiej Polityki Społecznej*, red. E. Bojanowska, M. Grewiński, M. Rymśza, G. Uścińska, Warszawa 2018.
- Dobra zmiana w polityce senioralnej*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017.
- Bezpieczna rodzina, godna praca, aktywny senior*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2018.
- Maluch plus*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2018.

